

УДК 330.352. 3:637

В.В. Шарко

ШЛЯХИ, ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ МЕХАНІЗМУ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

У даній роботі встановлено шляхи, основні напрямки та інструменти інтенсифікації виробничої діяльності вітчизняних промислових підприємств.

The ways, principal approaches and implements of industrial activity intensifications of national manufacturing enterprises are defined in this article.

Ключові слова: легка промисловість, інтенсифікація виробництва, конкурентоспроможність, інструменти інтенсифікації.

У сучасних умовах загальною проблемою більшості підприємств, зокрема швейного комплексу легкої промисловості, є недостатній рівень їх конкурентоспроможності у ринковому середовищі.

Подальше розроблення ринкових інструментів розвитку виробничої діяльності промислових підприємств вимагає оновлення технічної бази та використання нових технологічних процесів. На промислових підприємствах використовують застаріле устаткування, яке не може забезпечити необхідні вартісні і якісні показники продукції, що б дозволило витримати конкуренцію з імпортними товарами. Це об'єктивно обумовлює необхідність відтворення технологічної бази на новій основі, прискорення темпів заміни застарілих технологій та обладнання з використанням відповідних економічних інструментів.

Виконання завдань удосконалення методів управління та організації виробництва підприємств на сучасному етапі економічного розвитку вимагає нових якісних рішень у цьому напрямку. Це обумовлено особливостями науково-технічного процесу і формування на його засадах динаміки економічних процесів, а також необхідністю суттєвого підвищення рівня інтенсифікації виробництва і його ефективності як основи успішного виконання завдань забезпечення стійкого економічного зростання.

Саме такі особливості визначають необхідність мобільності виробництва, швидкої перебудови його в технічному та організаційному аспектах. Остання обставина визначає важливість забезпечення змін організаційних форм виробництва поряд із підвищенням його технологічного рівня. Науково-технічний прогрес веде до зміни взаємозв'язків між елементами виробництва і зумовлює необхідність удосконалення організації виробничих процесів, їх спеціалізації.

Про актуальність вивчення структурного розвитку промисловості як пріоритету державної політики свідчать численні теоретичні дослідження й узагальнення як вітчизняних вчених, зокрема таких: О. Алімова, О. Амоші, І. Андела, Б. Андрушків, Ю. Бажал, С. Білої, Л. Беззубко, М. Білик, В. Бодрова, Р. Бойка, М. Бутка, З. Варналія, О. Веклича, М. Гамана, А. Гальчинського, В. Горника, М. Корецького,

В. Мунтіяна, Б. Пасхавера, Ю. Пахомова, Ю. Пашенка, Т. Пепа, С. Салиги, О. Скидана, О. Суходоля, А. Федорищева, В. Шлемко, Л. Яремко та ін., — так і зарубіжних вчених: А. Алтухова, К. Баррета, І. Богданова, Л. Водачека, О. Водачкова, С. Глазьєва та ін.

Вивченню питання використання та оновлення основних засобів підприємств присвячена чимала кількість наукових праць, зокрема роботи А. Вишневської [1], Т. Величко [2], Л. Ширяєвої [3] та багато ін. У зв'язку зі значним погіршенням ресурсної бази промислових підприємств посилюється увага до питань інтенсифікації виробництва конкурентоспроможної продукції та оновлення основних засобів виробництва в цілому. Як зазначає Т. Величко, відсутність науково обґрунтованих концепцій формування механізму оновлення основних засобів стала однією з головних причин, що призвела до кількісного скорочення і якісного погіршення стану основних засобів підприємств переробної промисловості та сільського господарства [2]. У зв'язку з посиленням негативних тенденцій у використанні та оновленні основних засобів вітчизняних промислових підприємств розгляд цих процесів потребує посиленої уваги задля виявлення чинників, що посилюють кризу в промисловості, та розробки шляхів їх нейтралізації з метою інтенсифікації виробництва та підвищення рівня техніко-технологічної оснащеності промислових підприємств.

Метою статті є характеристика сучасного стану виробничої діяльності вітчизняних промислових підприємств та визначення шляхів, основних напрямків та інструментів їх інтенсифікації.

Значний вплив інноваційного розвитку виробництва досить повно відображено у використанні ресурсів — капітальних, трудових, сировинних, які визначають у своїй спільній дії через технологію кінцеві результати виробництва, його ефективність [6, с. 789].

Специфіка технологічних процесів на конкретних промислових підприємствах визначає відповідні рівні інтенсифікації використання ресурсів. Зміна спеціалізації виробництва, його концентрації, комбінування та кооперування призводить до зміни витрат і результатів. О.М. Кондрашов зазначає, що управління цими процесами повинно бути спрямоване на удосконалення організації, виробництва, підвищення ефективності його функціонування [9].

Виробнича та організаційна структура управління виробництвом залежить від специфіки і структури виробничого процесу, технологічного рівня підприємства, виду продукції, рівня спеціалізації і концентрації видів робіт, наявного інфраструктурного потенціалу [8, с. 89].

Процеси спеціалізації і концентрації виробництва безпосередньо пов'язані з диференціацією і поділом виробництва продуктів на окремі частини, процеси. Дана обставина призводить до розширення рамок виробничої кооперації, підвищення рівня спеціалізації виробництва. Розширення рамок виробничої кооперації залежить не лише від поділу виробництва продуктів на окремі частини і процеси, але й від самої складності їх виготовлення. Звідси випливає, що концентрація, інтеграція, спеціалізація і кооперування — це процеси, котрі взаємопов'язані між собою, і зміни в одному зумовлюють зміни в інших процесах [7, с. 52].

Для інтенсифікування виробництва конкурентоспроможної промислової продукції інноваційну діяльність слід спрямовувати на створення принципово нових видів про-

дукції і технологій. Однак на практиці освоювали виробництво нових видів продукції тільки 5,5 % промислових підприємств. За період 2001–2010 рр. майже 40 % загального обсягу нових технологій, необхідних для модернізації вітчизняної промисловості, було придбано за межами України.

Констатуємо той факт, що в Україні за останні 20 років зрушення в інноваційній сфері відбуваються дуже повільно. Ще наприкінці 80-х рр. ХХ ст. Україна входила в елітну групу країн з найвищим рівнем наукоємності економіки, зокрема наукового потенціалу.

Витрати на науку досягали 3 % ВВП та дорівнювали рівню витрат на науку у таких високорозвинених країнах, як США, Японія, Німеччина та ін. Хоча в Україні технічний рівень виробництва і відставав від цих країн, проте країна залишалася індустріально розвинутою, у структурі промисловості якої найбільшу питому вагу мали машинобудування та металообробка. Проте низький рівень інноваційної політики впродовж 20 років призвів до постійного зниження кількості підприємств, що займаються інноваційною діяльністю — 13 % загальної кількості підприємств. При цьому в розвинених країнах світу цей показник значно вищий: Нідерланди — 62 % загальної кількості підприємств, Австрія — 67 %, Німеччина — 69 %, Данія — 71 % та Ірландія — 74 %. Як наслідок, частка інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої становить лише 6,7 % (Євросоюз — 60 %, Південна Корея — 65 %, Японія — 67 %, США — 78 %) [6, с. 180].

Необхідно зазначити, що можливості зовнішнього середовища можуть сприяти інтенсифікації використання інноваційного потенціалу підприємств. До таких можливостей можна віднести (рис. 1)[4]:

1) присутність на внутрішньому ринку імпортової продукції суттєво змінила стандарти як споживчого, так і інвестиційного попиту, наблизила їх до рівня розвинутих країн. Тобто цінова конкурентоздатність товарів та послуг українських підприємств вже недостатня умова збереження їх позицій навіть на внутрішньому ринку;

2) залучення України до процесів глобалізації, реалізація комплексу заходів щодо приєднання до СОТ не залишає вітчизняним компаніям шансів на збереження суттєвих захисних та бізнес-заходів підтримки, що дозволить функціонувати поза міжнародною конкуренцією. Це дає змогу бізнесу активізувати пошук перспективних технологій та нестандартних рішень для забезпечення специфічних конкурентних переваг у межах глобальної конкуренції;

3) посилення нової бізнес-еліти, що не володіє доступом до ресурсів сировини, неоднозначні прогнози розвитку сировинних секторів української економіки у загальному контексті розвитку світової економіки стимулюють підвищення інтересу та приплив фінансових та менеджерських ресурсів у високотехнологічній галузі;

4) визнання необхідності стимулювання державою структурних змін, загальне удосконалення інвестиційного клімату, суттєве удосконалення правової бази, зокрема інноваційної діяльності, заявлені урядом програми заходів із розвитку науки та освіти дають змогу учасникам високотехнологічного бізнесу почуватися більш упевнено.

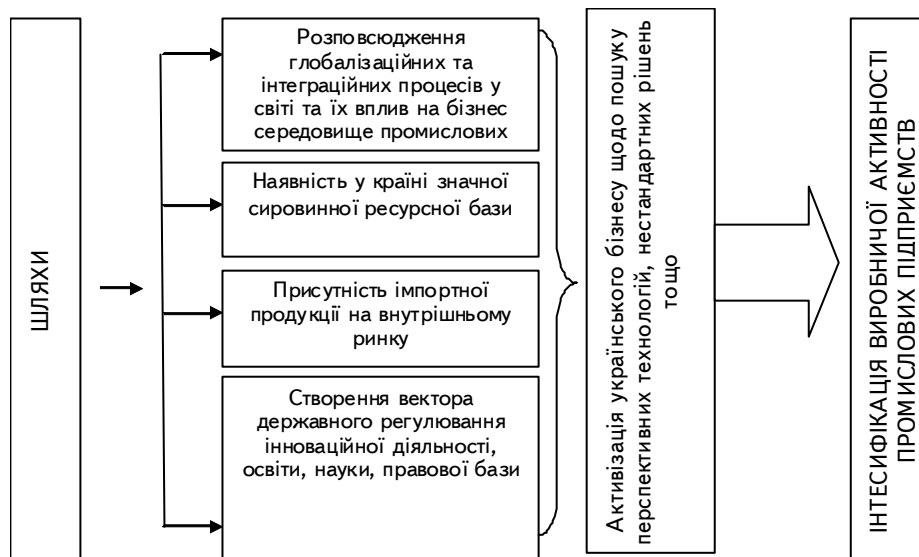

Рис. 1. Шляхи інтенсифікації виробничої активності промислових підприємств

На основі проаналізованих проблем та стимулів інтенсифікації виробничої активності в Україні можна надати комплекс заходів для активізації виробничої діяльності (рис. 2).

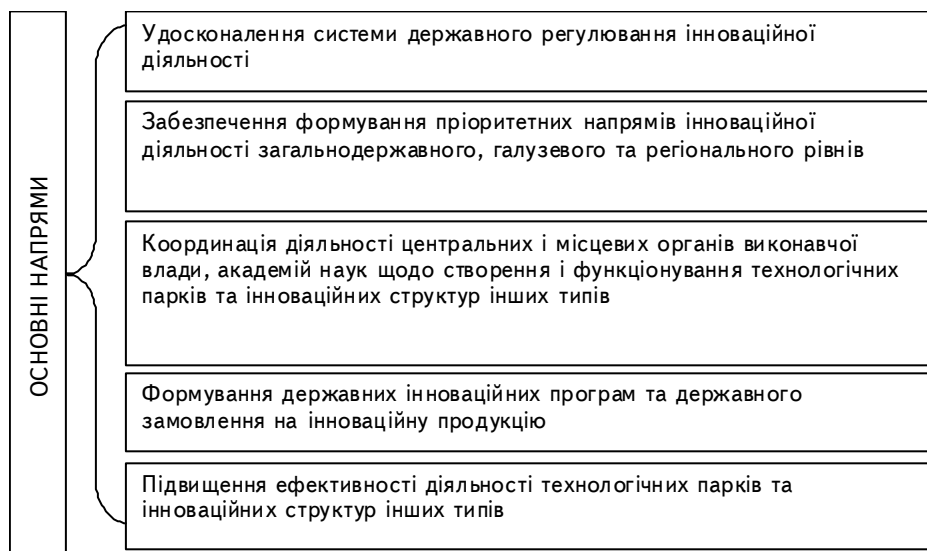

Рис. 2. Основні напрямки інтенсифікації виробничої активності промислових підприємств в Україні

Згідно із зазначеними вище напрямками інтенсифікації виробничої діяльності необхідно зазначити інструменти для їх реалізації (табл. 1).

Таблиця 1

Інструменти інтенсифікації виробничої діяльності промислових підприємств в Україні

Інструменти	Характеристика
Визначення державних пріоритетів у сфері інноваційної політики	Формування значних державних технологічних ініціатив у пріоритетних напрямках технологічного розвитку, пов'язаних із довгостроковими соціально-економічними цілями розвитку країни
Державні закупівлі	Даний інструмент призначений для створення додаткового попиту на інноваційну продукцію і технології
Бюджетні субсидії	Стимулювання модернізації і підвищення ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства за рахунок коштів, грантів і субсидіювання з державного бюджету
Податкові пільги	Зміни в податковому законодавстві, сфокусовані, по-перше, на підтримці чітко визначених типів інноваційної поведінки і, по-друге, здатних забезпечити можливість ефективного і маловитратного для держави і бізнесу їх адміністрування при мінімізації витрат бюджету
Приватно-державне партнерство	Фінансування державою та приватними бізнесменами проектів, спрямованих на створення нових технологій та продуктів, стимулювання високотехнологічного експорту, підвищення ефективності діяльності створених інститутів розвитку й інноваційної інфраструктури
Встановлення обов'язкових вимог	Пряме державне регулювання за допомогою адміністративних, технічних і природоохоронних вимог щодо енергоефективності, екологічності тощо, спрямоване на стимулювання підприємства до інноваційної діяльності

Пожвавлення швейного виробництва, його ефективний розвиток можливі за умови чітко визначеного інструментарію та підвищення темпів розширеного відтворення на основі його інтенсифікації, а також залучення новітніх ресурсозберігаючих технологій. Інтенсифікація швейного виробництва є ефективною формою розширеного відтворення виробничих структур різних організаційно-правових форм господарювання. Але через те, що інтенсифікація пов'язана з додатковим залученням ресурсів, а ресурси завжди обмежені, треба розв'язувати проблему оптимальної інтенсивності виробництва з урахуванням наявних ресурсів, тобто в реальних умовах господарювання.

Варто зазначити й те, що в умовах кризової ситуації для формування і становлення нових організаційно-правових форм господарювання потрібно розробляти і застосовувати спеціальні цінові напрямки, стратегії, які здебільшого використовують протягом коротших періодів часу. Це не означає, що при типових цінових стратегіях таке завдання не ставлять, навпаки, стабільна платоспроможність завжди є одним із провідних економічних пріоритетів промислового підприємства в ринкових умовах. Типові цінові стратегії просто передбачають автоматичне створення передумов стабільної і гарантованої платоспроможності за рахунок прибуткового ведення виробничо-збутової діяльності.

Отже, серед основних проблем, що гальмують розвиток інноваційної активності в Україні, назвемо такі: а) обмеженість фінансування; б) відсутність ефективної структури та методів використання інноваційного потенціалу промислових підприємств;

в) відсутність єдиного підходу до оцінки інноваційного потенціалу та інноваційної активності підприємств; г) організаційні та правові проблеми; д) відсутність науково-технічної підтримки тощо.

До основних стимулів інтенсифікації виробничої активності належать: а) присутність імпортової продукції на внутрішньому ринку; б) розповсюдження глобалізаційних та інтеграційних процесів у світі та їх вплив на бізнес-середовище України; в) наявність у країні значної сировинної ресурсної бази; г) створення вектора державного регулювання інноваційної діяльності, освіти, науки, правової бази.

Ключовими напрямками інтенсифікації виробничої активності промислових підприємств є: 1) удосконалення системи державного регулювання інноваційної діяльності; 2) забезпечення формування пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного, галузевого та регіонального рівнів; 3) координація діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, академій наук щодо створення і функціонування технологічних парків та інноваційних структур інших типів; 4) формування державних інноваційних програм та державного замовлення на інноваційну продукцію; 5) підвищення ефективності діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів. Дані напрямки активізації виробничої діяльності мають бути здійснені за допомогою таких інструментів, як державні закупівлі, бюджетні субсидії, податкові пільги, державно-приватне партнерство, встановлення обов'язкових вимог тощо.

1. *Вишнеvsька А.В.* Удосконалення механізму визначення економічної доцільності використання основних виробничих фондів промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / А.В. Вишнеvsька. — Дніпропетровськ, 2005. — 17 с.; 2. *Величко Т.Г.* Розвиток матеріально-технічного забезпечення підприємств АПК: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка сільського господарства і АПК)» / Т.Г. Величко. — Сімферополь, 2009. — 23 с.; 3. *Ширяєва Л.В.* Моделі відтворення парків обладнання в системі управління підприємством: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці» / Л.В. Ширяєва. — Одеса, 2009. — 30 с.; 4. *Онишко С.В.* Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: навч. посібн. / С.В. Онишко, Т.В. Паєнтко, К.І. Швабій. — К.: КНТ, 2008. — 256 с.; 5. *Кірдіна О.Г.* Обмеження та орієнтири техніко-технологічного розвитку України в умовах глобалізації / О.Г. Кірдіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 4. — Т. I. — С. 179–184; 6. *Савчук А.В.* Інновації в промисловому виробництві: класифікація і взаємодія // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлеченных иностранных инвестиций в экономику Украины. Региональный аспект: сб. науч. тр. — Донецк: ДонГУ, 2003. — С. 786–791; 7. *Кузнецова Л.* Структурні зміни у промисловості України: критерії прогресивності // Економіст. — 2005. — № 8. — С. 50–55; 8. *Ищук С.О.* Виробничий потенціал промислових підприємств (проблеми формування і розвитку). — Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України, 2006. — 278 с.; 9. *Кондрашов О.М.* Удосконалення методів організації виробництва в промисловості [Електронний ресурс] / Кондрашов О.М. // «Державне управління: удосконалення та розвиток». — Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=109>. — 2010; 10. *Кондрашов О.М.* Промислова політика в Україні: теорія, методологія, практика управління: монографія // О.М. Кондрашов.— Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. — 367 с.